

УДК 340.1(477)

Н.В. СТЕЦЮК, канд. юрид. наук, Львівський державний університет внутрішніх справ

ІДЕЇ СОБОРНОСТІ В УКРАЇНСЬКІЙ ПОЛІТИКО- ПРАВОВІЙ ДУМЦІ (СПРОБА СИСТЕМНОГО АНАЛІЗУ)

Ключові слова: *соборність, територіальна цілісність держави, національна єдність, державно-правові традиції, конституція*

Сьогодні важко знайти в Україні більш важливі питання, ніж питання припинення воєнних дій на українському Донбасі, забезпечення українським громадянам мирного життя та збереження територіальної цілісності нашої держави. Україна опинилася перед надзвичайно складними випробуваннями, ціною яких, без перебільшення, може стати питання її державної незалежності. За таких обставин, надзвичайної актуальності набувають ідеї соборності, національної єдності українського народу та збереження територіальної цілісності України. Адже, хоч Україна й «різноманітна, – як говорив у своєму виступі 07.06.2014 р. під час церемонії інавгурації у Верховній Раді України новообраний Президент України Петро Порошенко, – однак вона сильна духом і духом єдина! Прагнення до миру та соборності нашої держави домінує в усіх областях України» [1].

Ідеї соборності присутні в українській суспільній думці достатньо тривалий час. Однак, у силу особливостей історичного розвитку українського народу, зокрема, з огляду на його багатовікову боротьбу за свою державну незалежність, саме ці ідеї (соборності) часами існували в українському суспільстві майже «як молитва», при цьому, іноді, «мало що бракувало, щоб саме вони перетворилися в риторичну фразу» [2, с.61]. Саме тому в наші дні не викликає великого здивування той факт, що Ю. Бачинський, А. Волошин, В. Верстюк, С. Головатий, М. Грушевський, Я. Дашкевич, Д. Донцов, І. Кедрин, М. Козюбра,

Є. Коновалець, М. Костомаров, Л. Кравчук, Л. Кучма, М. Лозинський, М. Міхновський, В. Падолінський, В. Панейко, В. Погорілко, П. Порошенко, С. Петлюра, Є. Петрушевич, Ю. Римаренко, С. Рудницький, Ю. Тодика, І. Франко, В. Шаповал, Ю. Шемшученко, О. Шульгин, Л. Юзьков, В. Ющенко і ще багато інших визначних українських державних та політичних діячів, відомих вчених юристів, політологів, істориків у своїх працях висвітлювали питання соборності як такої. Однак, події в Україні останнього часу, обумовлюють необхідність посиленої уваги до даної проблематики, зокрема і з позицій системного аналізу ідей соборності як складової національної політико-правової думки. Потребують також детальнішого вивчення як самі причини виникнення, особливості розвитку ідей соборності, так і практика конституційно-правового закріплення принципів територіальної цілісності держави та національної єдності українського народу в контексті їх належності до явища соборності України в широкому розумінні останнього.

Зазвичай, спеціальна (в тому числі й юридична) наукова література не є «багатослівною» у визначенні змісту та сутності категорії «соборність». Останню, як правило, ототожнюють із «відображенням процесів споріднених ідеологічних і суспільно-політичних рухів на певних об'єднувачих засадах», при цьому, безпосередньо сам «рух за соборність України» подається здебільшого як процес «об'єднання українських земель у незалежній державі» [3, с.601; 4, с.538]. Приблизно в такому ж (як на наш погляд, дещо вузько прагматичному) аспекті питання «соборності» розглядав у свій час і відомий український вчений історик Р. Дашкевич. Він, зокрема, стверджував, що категорія «соборність» увійшла до української політичної термінології наприкінці XIX – на початку XX ст. виключно як означення процесу «об'єднання українських етнічних земель» і тільки в такому розумінні вона пройшла все XX ст. як через теорію, так і через практику державного будівництва [5, с.387–388]. Натомість, значна

частина українських вчених середини минулого (XX-го) століття була схильною до більш ширшого сприйняття явища «соборності». І. Кедрин, наприклад, вважав що «справжня соборність – це соборність духа», С. Рудницький писав окремо про «соборності культурну і політичну», а І. Лисяк-Рудницький розглядав категорію соборності як певний процес «згладження давніх культурних різниць, витворення нової всеукраїнської духовності, уніфікацію літературної мови, правопису» і т.д. У зв'язку з цим, сучасний вітчизняний дослідник даної проблематики С.Кость резонно зазначає, що «соборність – це категорія, якою можна оперувати, аналізуючи як духовну сферу, так і політичну. Історично вона виникла, радше, як відчуття, мрія, стан душі, форма всеукраїнського мислення), не як реальний рух за об'єднання українських етнічних земель, а символ все ж таки духовної єдності. Інша річ, що навіть у такому сенсі це набувало політичного характеру, мало політичне значення» [2, с.62].

Далеко не безпідставно вважається, що сучасного змісту українська ідея соборності почала набувати в епоху нової і новітньої історії, у ході національно-визвольних змагань, етнонаціональних консолідаційних процесів та розв'язання національно-державних проблем» [4, с.538; 6]. У той же самий час, історичні передумови даних процесів сягають далекого минулого: їх, певним чином, можна побачити і в княжу добу в ході недовготривалих об'єднувачих процесів України-Руси, і в період формування українського козацтва – власне як майбутньої серцевини модерної української нації, і особливо в часи європейської «весни народів». Саме тоді, чи не вперше, на політичному рівні чітко було озвучено саму ідею соборності українського народу: йдеться про заяву (маніфест, меморіал) створеної у Львові Головної руської ради (1848), якою чітко було зазначено, що «галицькі русини» є частиною великого 15-мільйонного українського народу [7, с.12]. Тоді ж приблизно В. Падолинський у брошурі «*Slowo przestrogi*» (1846), критикуючи пропольську,

проавстрійську, проросійську й пронимецьку орієнтації в русинському (українському) середовищі, палко відстоює ідею соборної української держави. «І саме ця ідея, – на думку С. Костя, – в умовах європейської «весни народів» ставала головною в маніфесті-декларації Головної руської ради» [2, с.65]. Натомість, на «підросійській» частині України, перші прояви ідей соборності можна зустріти вже у поглядах членів Кирило-Мефодіївського братства (Г. Андрузького, В. Білозерського, М. Костомарова, П. Куліша, Т. Шевченка та ін.). Промовистим в цьому плані є оцінка М.Костомаровим факту «розділу (*фактично розшматування – Н.С.*) України» в попередні періоди історичного розвитку як «найпоганішого діла, яке тільки можна знайти в історії» [8, с.27].

Однак, вже під кінець XIX-го – на поч. XX-го ст., ідеї соборності стають більш визначеними, змістовнішими та займають більш помітне місце в системі національної політичної думки. Так, на чітких позиціях соборництва стояли перші українські політичні партії, що виникли в Галичині наприкінці XIX-го ст. (Русько-Українська радикальна партія, Українська національно-демократична партія, Українська соціал-демократична партія). Ці ідеї «червоною ниткою» походять через роботи «Україна ігредента» Юліана Бачинського (1900) та «Самостійна Україна» Миколи Міхновського (1900). Саме останній роботі, як відомо, належить знаменита фраза (якій судилося згодом стати майже хрестоматійною) про «одну, єдину, нероздільну, вільну, самостійну Україну від Карпат аж по Кавказ» [9, с.92]. Тим часом, ідеологія соборництва все більше привертає увагу Л. Українки, М. Грушевського, І. Франка та інших провідних українських діячів культури. «Ми мусимо навчитися чути себе Українцями, – писав у 1905 році І. Франко у своїй статті «Одвертий лист до галицької української молодіжі», – не галицькими, не буковинськими Українцями, а Українцями без офіціальних кордонів. І се почуте не повинно у нас бути голою фразою, а мусить вести за собою практичні консек-

венції» [9, с.131]. «Треба розвивати в них (*в українських землях – Н.С.*) почуття єдності, - писав М. Грушевський у статті «Галичина і Україна», – солідарности, близькості, а не роздмухувати ріжниці, які їх ділять...» [10, с. 493].

Часом практичної реалізації ідей соборності, в широкому розумінні останнього, стає доба УНР-ЗУНР. Вже на початку національно-визвольних змагань українського народу 1917–1920 рр. в Універсалах Української Центральної Ради цим питанням відводиться одне з провідних місць. «Хай буде Україна вільною, – говорилося в Першому Універсалі УЦР, – хай народ український на свої землі має право сам порядкувати своїм життям /.../ [11, с.101–105]. «Народе Український! Ти, разом з братніми народами України, - говорилося у Третньому Універсалі УЦР, – поставив нас берегти права, здобуті боротьбою, творити лад і будувати все життя на нашій землі. І ми, Українська Центральна Рада, твоєю волею, в ім'я творення ладу в нашій країні, оповіщаємо: Однині Україна стає Українською Народньою Республікою. /.../ До території Народньої Української Республіки належать землі, заселені у більшості Українцями: Київщина, Поділля, Волинь, Чернігівщина, Полтавщина, Харківщина, Катеринославщина, Херсонщина, Таврія (без Криму). Остаточне визначення границь Української Народньої Республіки, як що до прилучення частин Курщини, Холмщини, Вороніжчини, так і сумежних губерен і областей, де більшість населення українське, має бути встановлене по згоді зорганізованої волі народів» [11, с.398–401]. Подібного змісту положення бачимо і в документах установчого характеру при створенні іншої Української держави, вже на етнічних українських землях колишньої Австро-Угорської монархії. «Стоячи на становищі самовизначення народів, – говорилося у Заяві Української Національної Ради від 19.10.1918 року, – Українська Національна Рада, як конституанта, постановляє: 1. Ціла етнографічна українська область в Австро-Угорщині, зокрема Східна Галичина з граничною лінією Сяну з влученням Лемківщини, північно-

західна Буковина з містами Чернівці, Строчинець і Серет та українська полоса північно-східної Угорщини – творять одноцілу українську територію. 2. Ця українська національна територія уконституується оцим як Українська Держава /.../. Постановляється поробити приготовані заходи, щоби рішення це перевести в життя» [12, с.3].

Згодом ці положення найшли своє вже конституційне закріплення в Основних Законах Української Народної Республіки та Західно-Української Народної Республіки. «Відновивши своє державне право, яко Українська Народна Республіка, – говорилося в Конституції УНР (29.04.1918 р.), – Україна, для кращої оборони свого краю, для певнішого забезпечення права і охорони вільностей, культури і добробуту своїх громадян, проголосила себе і нині єсть державою суверенною, самостійною і ні від кого незалежною. Суверенне право в Українській Народній Республіці належить народові України, цеб-то громадянам УНР всім разом. /.../ Територія УНР неподільна, і без згоди Всенародніх Зборів в 2/3 голосів присутніх членів не може відбутись ніяка зміна в границях Республіки або в правнодержавних відносинах якоїсь території до Республіки» [13, с.330–335]. Натомість, «Артикулі І. Назва.» Тимчасового основного закону про державну самостійність українських земель бувшої австро-угорської монархії (Конституції ЗУНР, 18.11.1918 р.) говорилося, що «Держава, проголошена на підставі права самоозначення народів Українською Національною Радою у Львові дня 19 жовтня 1918 р., обнимаюча весь простір бувшої австро-угорської монархії, заселений переважно Українцями, має назву Західно-Українська Народня Республіка». Її територія – це «простір Західно-Української Народньої Республіки» який «покривається з українською суцільною етнографічною областю в межах бувшої австро-угорської монархії – то є з українською частиною бувших австрійських коронних країв Галичини з Володимирією і Буковини та з українськими частями бувших угорських столиць (комітатів): Спиш, Шариш,

Земплин, Уг, Берг, Угоча і Мармориш, – як вона означена на етнографічній карті австрійської монархії Карла барона Черніга /.../» (Артикул II. Границі.). При цьому, чітко зазначалося, що «права влади іменем Західно-Української Народної Республіки виконує весь її народ через своє заступництво, вибране на основі загального, рівного, безпосереднього тайного і пропорціонального права голосування без різниці пола. На сій основі мають бути вибрані установчі збори Західно-Української Народної Республіки» (Артикул III. Державна суверенність) [12 с.5–6].

Однак, своєрідною квінтесенцією практичної реалізації ідей соборності в той час стало прийняття, без перебільшення історичного Акту злуки. Тоді (на початку 1918 року) в надзвичайно складних політичних та економічних умовах, фактично в стані відкритих зовнішніх військових агресій – обидві українські держави (УНР та ЗУНР) прийняли рішення про своє об'єднання в єдину державу. Це було рішення новоутворених конституційних держав, які виражали волю двох частин колись насильно розділеного українського народу. У «Передвступному (попередньому – Н.С.) договорі, заключеному дня 1 грудня 1918 року в м. Хвастові (Фастові – Н.С.) між Українською Народньою Республікою й Західно-Українською Народньою Республікою про маючу наступити злуку обох українських держав в одну державну одиницю» зазначалося непохитне бажання двох суверенних українських республік «злитись у найкоротшім часі в одну велику державу» [14, с.108–109]. Згодом, 03.01.1919 р. на своєму засіданні в м. Станіславі Українська Національна Рада (парламент ЗУНР) прийняла «Ухвалу про злуку ЗУНР з УНР», в якій, зокрема, говорилося про те, що «Українська Національна Рада, яко найвищий законодавчий орган Західно-Української Народної Республіки, /.../ виконуючи право самовизначення Українського Народу, проголошує торжественно з'єднання /.../ Західно-Української Народної Республіки з Українською Народньою Республікою в одну одноцільну, суверенну Народ-

ню Республіку. Зміряючи до найскоршого переведення цієї злуки, Українська Національна Рада затверджує передвступний договір між Західно-Українською Народньою Республікою і Українською Народньою Республікою дня 1 грудня 1918 р. у Хвастові та поручає Державному Секретаріатові негайно розпочати переговори з Київським правительством для офіналізованя договору про злуку» [14, с.105]. В свою чергу, 22.01.1919 р. Директорія Української Народної Республіки своїм «Універсалом» «ухвалила злуку» двох братніх Республік та засвідчила, що «воєдино зливаються століттями одірвані одна від одної частини єдиної України – Західно-Українська Народна Республіка (Галичина, Буковина, Угорська Русь) і Надніпрянська Велика Україна. Здійснилися віковічні мрії, якими жили і за які вмирили кращі сини України. /.../ Однині народ Український, визволений могутнім поривом своїх власних сил, має змогу об'єднатися дружніми зусиллями всіх своїх синів будувати нероздільну, самостійну Державу Українську на благо і на щастя всього її трудового люду» [14, с.107].

Очевидно, що значення цих документів для загального процесу консолідації українського народу, уконституювання ідей національної єдності, реального забезпечення соборності Української держави і т.д., – переоцінити надзвичайно важко. Підтвердженням останнього є факт встановлення у 1999 році як окремого державного свята – «Дня соборності», яке відповідно до Указу Президента України «Про День соборності України» № 42/99 від 21.01.1999 р. «відзначається щорічно 22 січня – у день проголошення в 1919 році Акта злуки». При цьому, в самому Указі чітко зазначається, що причиною встановлення цього державного свята є «велике політичне та історичне значення об'єднання Української Народної Республіки і Західноукраїнської Народної Республіки для утворення єдиної (соборної) української держави» [15].

Втрата національної державності України на поч. 20-тих років минулого століття і, як

наслідок останнього, фактичне «розшматування» українських земель між СРСР, Польщею, Румунією та Чехословаччиною, – тільки загострили питання соборності України. Очевидно, що в умовах жорсткого тоталітарного (радянського) режиму, який встановився на території УРСР вже на початку 30-тих років минулого століття, ідеї соборності України дуже швидко перейшли в розряд «контреволюційних» з усіма витікаючі з цього наслідками. Далеко «не бажаними» були ці ідеї і в міжвоєнних Польщі, Румунії та, навіть, Чехословаччині. Тому, цілком логічним стало активне звернення до ідей соборності України українського національного підпілля, особливо в роки Другої світової війни. В цьому плані, прикметним стало окреслення головної мети створеної у червні 1944 року Української Головної Визвольної Ради як побудови «Української Самостійної Соборної Держави на українських етнографічних землях» [16, с.368].

З новою силою ідеї соборності, насамперед в контексті збереження територіальної цілісності держави та зміцнення національної єдності українського народу, прозвучали в політико-правових документах, яким судилося стати основоположними в процесі відновлення національної державності українського народу в 1990–1991 рр. Так, вже у Декларації про державний суверенітет України (16.07.1990 р.) говорилося, що «Українська РСР як суверенна національна держава розвивається в існуючих кордонах на основі здійснення українською нацією свого невід’ємного права на самовизначення. Українська РСР здійснює захист і охорону національної державності українського народу./.../ Громадяни Республіки всіх національностей становлять народ України. Народ України є єдиним джерелом державної влади в Республіці. /.../ Українська РСР здійснює верховенство на всій своїй території. Територія Української РСР в існуючих кордонах є недоторканою /.../» [17]. А в Акті проголошення незалежності України (24.08.1991 р.) говорилося, що «виходячи із смертельної небезпеки, яка нависла була над Україною в зв’язку з державним переворотом в СРСР 19

серпня 1991 р., продовжуючи тисячолітню традицію державотворення на Україні, виходячи з права на самовизначення, передбаченого Статутом ООН та іншими міжнародно-правовими документами, здійснюючи Декларацію про державний суверенітет України, Верховна Рада Української Радянської Соціалістичної Республіки урочисто проголошує незалежність України та створення самостійної української держави – України. Територія України є неподільною і недоторканою» [18].

Згодом, абсолютна більшість проектів Конституцій України, підготовлених в 1992–1996 рр., містили положення про забезпечення територіальної цілісності держави та збереження національної єдності українського народу. В тій чи іншій мірі, подібного роду приписи найшли своє відображення і в положеннях чинного Основного Закону сучасної Української держави. Вже в її перших рядках Преамбули Конституції України читаємо, що «Верховна Рада України від імені всього Українського народу – громадян України всіх національностей, виражаючи суверенну волю народу, спираючись на багатовікову історію українського державотворення і на основі здійсненого українською нацією, усім Українським народом права на самовизначення /.../ піклуючись про зміцнення громадянської злагоди на землі України, /.../ керуючись Актом проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 р., схваленим 1 грудня 1991 р. всенародним голосуванням, приймає цю Конституцію – Основний Закон України» Звідси, цілком логічними є положення про те, Україна є не просто демократичною державою, а саме республікою – т.б. в широкому розумінні – спільною справою, спільним добром та спільним благом всіх її громадян; тому носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ, і саме він – український народ, а ніхто інший, здійснює владу в цій державі як безпосередньо, так і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування, а виключно йому (українському народові) – належить право визначати і змінювати конституційний лад в державі, і це

право не може бути узурповане ні державою, ні її органами, ні її посадовими особами (статті 1 та 5 Конституції України). Саме тому, суверенітет України, як держави створеної українським народом, поширюється на всю її територію, а вона (територія України), в межах існуючого кордону є цілісною і недоторканою, а територіальний устрій України ґрунтується на засадах єдності та цілісності державної території, поєднання централізації і децентралізації у здійсненні державної влади, збалансованості і соціально-економічного розвитку регіонів, з урахуванням їх історичних, економічних, екологічних, географічних і демографічних особливостей, етнічних і культурних традицій (статті 2 та 132 Основного Закону держави) [19].

Коротко підсумовуючи вище викладене, видається за можливе зробити висновки про те, що ідеї соборності традиційно займають одне з центральних місць в українській політико-правовій думці, мають глибоке історичне підґрунтя та найшли своє належне закріплення в національній конституційно-правовій системі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Промова Президента України Петра Порошенка під час церемонії інавгурації (повний текст) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/articles/2014/06/7/7028330>.
2. Кость С. Ідея соборності як методологічна засада західноукраїнської преси першої половини ХХ ст. / Кость С. // Вісник Львівськ. ун-ту. Серія: Журналістика. – 2006. – № 27. – С. 61–88.
3. Мала енциклопедія етнодержавознавства / редкол.: Ю. І. Римаренко (відп. ред.) та ін. – Київ : Довіра : Генеза, 1996. – 942 с.
4. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – Київ : Укр. енцикл., 2003– . – Т. 5: П.-С. – 2003. – 736 с.
5. Дашкевич Я. Єдність української нації не виключає її багатогранності / Дашкевич Я. // Хроніки. – 2000. – Вип. 31–32.
6. Верстюк В. День Соборності України: історія виникнення традиції й свята / Верстюк В. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://upi.org.ua/publ/6-1-0-185>.
7. Меморіал української нації в Галичині для з'ясування її становища. (від Головної Руської ради, Львів, 31 липня 1848 року) // Політична провесінь Галичини. До 150-річчя заснування Головної Руської Ради 2 травня 1848 р. – Львів, 1998. – 22 с.
8. Костомаров М. І. Закон Божий (Книга буття українського народу) / Костомаров М. І. – Київ : Либідь, 1991. – 40 с.
9. Україна: антологія пам'яток державотворення, Х–ХХ ст.: у 10 т. / редкол.: І. М. Дзюба [та ін.]. – Т. 7: Відродження української державності / упорядкував, передм. та прим. Д. Павличка. – К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2008. – 704 с.
10. Грушевський М. Галичина і Україна / Грушевський М. // Літературно-науковий вісник. – 1906. – Т. XXXVI. – Кн. XII.
11. Українська Центральна Рада. Документи і матеріали : у 2 т. Т. 1. 4 березня 1917 р. – 9 грудня 1917 р. / упор. Верстюк В. Ф. (кер.), Бойко О. Д. та ін. – Київ. : Наукова думка, 1996. – 587 с.
12. Західно-Українська народна республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Том 2. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2003. – 712 с.
13. Українська Центральна Рада. Документи і матеріали : у 2 т. Т.2. 19 грудня 1917 р. – 29 квітня 1918 р. / упор. Верстюк В. Ф. (кер.), Бойко О. Д. та ін. – Київ : Наукова думка, 1997. – 422 с.
14. Конституційні акти України. 1917–1920. Невідомі конституції України. – Київ : Філософська і соціологічна думка, 1992. – 272 с.
15. Указ Президента України «Про День соборності України» : від 21.01.1999 р., № 42/99 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/42/99>.
16. Універсал Української Головної Визвольної Ради (червень, 1944 року) // Панченко О. Українська Головна Визвольна Рада. – Закордонне представництво УГВР – Генеральний секретаріат Закордонних Справ УГВР. –

Середовище УГВР / Панченко О. – Гадяч : Вид-во «Гадяч», 2004. – 420 с.

17. Декларація про державний суверенітет України // ВВР УРСР. – 1990. – № 31. – Ст. 429.

18. Акт проголошення незалежності Укра-

їни // ВВР України. – 1991. – № 38. – Ст. 502.

19. Конституція України: офіц. текст / прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. із змінами, внесеними Законом України від 1 лютого 2011р.]. – К. : Мін-во юстиції України, 2012. – 78 с.

Стецюк Н. В. Ідеї соборності в українській політико-правовій думці (спроба системного аналізу) / Н. В. Стецюк // Форум права. – 2014. – № 3. – С. 369–375 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2014_3_62.pdf

Виконано аналіз місця та ролі ідей соборності в українській політико-правовій думці, а також причин виникнення цих ідей та особливостей їхнього розвитку. Окрему увагу приділено практиці конституційно-правового закріплення принципів територіальної цілісності держави та національної єдності українського народу.

***

Стецюк Н.В. Идеи соборности в украинской политико-правовой мысли (попытка системного анализа)

Выполнен анализ места и роли идей соборности в украинской политико-правовой мысли, а также причин возникновения этих идей и особенностей их развития. Отдельное внимание определено практики конституционно-правового закрепления принципов территориальной целостности государства и национального единства украинского народа.

***

Stetsiuk N.V. The Ideas of Conciliarism in Ukrainian State Legal Doctrine (An Attempt of System Analysis)

The article is dedicated to analysis of the role and place of the ideas of conciliarism in Ukrainian state legal doctrine, and to the reasons of occurrence of these ideas, to the peculiarities of their development. Special attention is paid to the practice of the constitutional legal fixing of the principles of territorial integrity of the state and national unity of Ukrainian people.